

MILAD

DELAVSKI
MLADINSKI
LIST

VI

1 9 3 4

3-4

MAREC
APRIL

Kul

PLAMEN

»MLADI PLAMEN«, delavski mladinski list, izhaja vsak mesec. Izdaja ga konzorcij (predstavnik: Slak Jože, Ljubljana, Mariborska ulica 28). Urejuje Slak Jože. Uredništvo in uprava je v Ljubljani, Mariborska ulica 28. Tiska »Slovenija«, družba z o. z., Ljubljana, Wolfova ul. 1 (predstavnik: A. Kolman). List stane na leto Din 20.—, polletno Din 10.—; posamezna številka Din 2.—. Račun poštne hranil., podruž. v Ljubljani, št. 11.595. — Rokopisov ne vračamo.

Vsebina:

Človečanstvo triumfira (M.) — Na vrsti je švica (Dr. B. Kojič. Konec.) — Žensko vprašanje (M. V. Tržič) — Katoliška socialna politika (J. Vojan) — Umetnost in družba (P. A.) — Seksualnost in mladina (V.) — Kam vodi fašizem (F. K.) — Zapiski: »Mladinski problem« (A. Dren) — Hvaležnost — Stara pesem (A. Dren) — Zgodba o steklem polžu in jari kači v politiki (J. V.) — Kriza pojenjuje? — Kultura — K 250-letnici Georgea Berkeleyja (—a—); Nekaj opazk k teorijam rasistov (Katarina) — Dopisi — Razno — Tolmač tujih izrazov
Na platnicah: Knjiga o Marxu — Iz uprave — Iz uredništva.

KNJIGA O MARXU.

V upravi »Književnika«, Zagreb, je pravkar izšla knjiga pod gornjim naslovom. Uredil jo je D. Rjazanov, prevel v hrvatski jezik pa Milan Durman. Da je to zanimiva, poučna in danes zelo aktualna knjiga, nam pričajo že imena piscev: Friedrich Engels (Karl Marx, Ob smrti Karla Marxa, Govor na grobu K. Marxa), Eleanor Marx (Moj oče), Karl Marx (V spomin junijskim borcem, Revolucija 1848. in proletariat), G. Plehanov (Karl Marx), Franz Mehring (Štil Karla Marxa), Rosa Luxemburg (Zastoj in napredek v marksizmu), V Uljanov (Marksizem), Paul Lafargue (Osebni spomini na K. Marxa), Friedrich Lessner (Spomini delavca na K. Marxa), Wilhelm Liebknecht (Marx in otroci), D. Rjazanov (Marxove izpovedi).

Knjiga se naroča pri upravi »Književnika«, Zagreb, Preradovičeva ul. 8/IV in stane broširana Din 40.—, vezana pa Din 50.—.

V isti založbi je izšla tudi Beerova knjiga: Splošna zgodovina socializma in socialnih bojev, o kateri smo že v prejšnji številki našega lista napisali nekaj besed. Naj ponovimo, da je ta knjiga prav posebne važnosti in aktualnosti, ker nam pojasnjuje, kako in s kakšnimi posledicami so se v zgodovini reševale podobne krize.

Cena knjigi je Din 180.— za vezan v fino platno in Din 160.— za broširan izvod.

Kot ponatis iz »Književnika« je izšla izvrstna studija o umetnosti: Umetnost in socialno življenje, ki jo je spisal eden najboljših socialističnih teoretikov Jurij Plehanov. Razprava nam na marksistični način kaže odnos umetnosti do družbe in družabnih razredov. Natančno postavlja vprašanje tendenciozne in »čiste« umetnosti.

Pojasnjuje nam, s čim je pogojen larpurlartizem in s čim tendencioznost v umetnosti. — Na številnih primerih iznaša zgodovinski raz-

MLADI PLAMEN

LETO VI. MAREC — APRIL 1934 ŠTEV. 3—4.

„Človečanstvo“ triumfira

V ponedeljek, 12. februarja, je v jutranji direndaj, ki vlada po delavskih stanovanjih, kjer otroci eden za drugim lezejo iz toplih postelj, planil mlad delavec: »Sodrug Heller, takoj v Marxhof! Udarimo se s fašisti, v Lincu se že bijejo!« In že zaloputne vrata in zdrvi naprej obveščat in pozivat druge.

Kot okamenela obstoji žena, mléko ji kipi, a tega niti ne opazi, preplašeni gledajo otroci očeta, sinoči je imel službo, a poziv ga je v hipu vrgel iz tople postelje in v nekaj minutah je pripravljen za odhod.

»Ali moraš iti?« ga vprašuje žena.

»Moram! Otrok ne pošiljaj v šolo in na ulico ne hodite! Pozdravljeni!« in že je zunaj. V sobi pa ostane petero src, ki trepetajo pred nečim neznanim, groznim, ki jim, kakor železna vest, stiska srce.

Čas mineva. Mati in otroci so pozabili na zajtrk. Najstarejšemu je 12 let. Zdi se, da razumeva, kaj se godi. Saj je večkrat z zanimanjem poslušal pogovor očeta z ostalimi delavci, kadar so prišli k njim. Z okna opazuje vrvenje množice, ki je v nekaj minutah napolnila ulice.

Strel! Prvi, — drugi, tretji! — tam daleč nekje. Množice pod oknom se polašča nemir. Nekateri hočejo naprej, a od tam jih porivajo nazaj. Pojavijo se uniformirani možje, ki razganjajo množico.

12 letni Herman ne vzdrži več. Pogleda po materi, manjša dva brata je vzela v naročje, ni ju še oblekla, a 8 letna sestra se je oklepa okrog vratu, kot da jo hoče ščititi pred nečim, neznanim.

Po prstih se prikrade do vrat, rahel pritisk, in že je zunaj. Kot blisk zdrvi po stopnicah, a na ulico ne more. Vrata so zaprta.

Hišnica, ki trepeta v svoji sobici, ga opazi. Rada je imela živahnega dečka.

»Kam pa hočeš, Herman?«

»Ven bi šel rad, na ulico! Da vidim, kaj se godi.«

»Otrok neumni. Pohodili bi te, ali pa ustrelili. Tu ostani, pri meni.«

Votlo zabobne udarci po vratih. Nekdo hoče noter. Polmrtna od strahu, raca debela hišnica k linici, da vidi, kdo je. Ko spozna najemnika, se oddahne in odrine zapah.

»Hvala bogu! Sedaj sva na varnem,« se oddahne rdečeličen delavec.

»Naj se bije, kogar to veseli, mene ne.«

»Pravzaprav, najvarneje bo, da se lepo skrijeva, če zmagajo socialisti, bova že še prišla zraven! Če jih pa zatro, bo pa tudi najbolje za tiste, ki se niso pokazali na ulici,« mu odgovarja tovariš.

In dvoje »zavednih« delavcev se zabubi v svoja stanovanja, iz katerih se, kakor tisoči in tisoči drugih, ne prikažeta več.

Po cestah pa divja borba.

Peščice, v primeri s stotisoči dunajskega proletarijata, so se zbrale v raznih okrajih, pozabile na sebe in družine, nastavlja je svoja prsa svinčenkam reakcije, prelivajo kri, ne samo zase in svoje otroke, ampak tudi za tiste, ki čepe po svojih stanovanjih in za zastrtimi okni opazujejo, kam se bo obrnilo kolo sreče.

Ure minevajo! Poldne je! Čas kosila. Po družinah, kjer je oče doma, sedajo h kosilu. Nekako prisiljeno sprejemajo usta, kar jim nosi žlica. Mogoče zato, ker mislijo, ker morajo misliti na tiste, ki so prisegli: »Če morete, zlomite nas, a upogniti se ne damo!«

Pri Hellerjevih ni kosila. Mrzel je štedilnik. In v tisoč in tisoč delavskih stanovanjih prav tako. Ko se oglasi želodec z vso silo, tedaj zadostuje tudi košček kruha, a otroku še kapljo mleka in se potolaži.

Ure minevajo. Na polnoč gre. Prasketanje pušk in rožljanje strojníc je ponehalo. Otroci spijo. Le Herman je še buden. Skrivoma opazuje mater. Zdi se mu, da nocoj še nekaj namerava. In res. Gre in posveti vsakemu v obraz, če spi. Ko pride do njega, se je oklene okrog vratu.

»Mamica, pojdiva iskat ateka!«

»Ubogi otrok, torej ne spiš, tudi ti že poznaš strah, ki duši tvojo mamico?« In v zadržanem plaču, da ne zbudi ostalih, ga privije k sebi.

»Mamica, ne jokaj! Oblečem se, in ga greva iskat!«

»Ne, oba ne smeva od doma. Ti pazi na bratca, a jaz se bom čimprej vrnila.«

Po stopnicah se čujejo lahni koraki, ki utihnejo pred vrati. Nato rahlo trkanje.

»Moj bog! To je on!« Že je pri vratih. Odpre jih kot da drugi biti ne more. Živ in zdrav stoji pred njo, on za katerega je ves dan trepotala.

»Ali je končano? Ali si zdrav? Ali si lačen?« vro iz nje vprašanja, na katere niti ne čaka odgovorov. Glavno je, da je on tu, da ga gleda, da vidi, da je živ, zdrav in prost.

»Ni še končano! Lahko bi bilo, če bi prijeli vsi. A večina se je poskrila po svojih brlogih kot podgane. Prilezli bodo na dan šele, ko bo končano. Sedli bodo k skledi, ko bo že polna. Mogoče še žlic ne bodo prinesli s seboj! Lahko bi bil danes Dunaj naš, tako pa bo mogoče šele jutri, pojutrišnjem. Prišel sem le, da vas vidim, in da ne boste v strahu, kaj je z menoj. Takoj moram nazaj.«

In odšel je. Nazaj na barikado, k borcem, ki sprejemajo in odajajo smrt, nazaj k njim med katere spada, s katerimi hoče zmagati ali pasti.

M.

Na vrsti je Švica

(Konec.)

Nekoliko pod vplivom gospodarske krize, nekoliko pod vtisom Hitlerjevega prevzema oblasti, so začele spomladi leta 1933. rasti v Švici fašistične fronte in organizacije kakor gobe po dežju. Ker je razdeljena v jezikovnem pogledu in izpostavljena germanskim ter romanskim kulturno-političnim vplivom, je imela Švica to srečo, da so se pojavile

na njenem ozemlju menda vse oblike fašizma. V nemškem delu Švice so nastale nemške, na francoskem pa francoske politične organizacije. Nekatero od teh organizacij so bile ustvarjene že pred nekaj leti; njih obstoj pa je bilo jedva opaziti spomladi, ko je nastala večina fašističnih organizacij. Pregled švicarskega fašizma utegne biti poučen tudi za nas.

Prve fašistične organizacije v Švici so nastale pred dobrimi tremi leti kot akademsko gibanje na univerzi v Zürichu. Grupa študentov je snovala gibanje *Neue Front*. Bili so to v glavnem razočarani sinovi iz malomeščanstva, ki je že začelo čutiti gospodarsko krizo. Kmalu je stopila Nova fronta iz vseučiliške veže in mladi doktorji so ga zanesli med ljudstvo. Po svojih idejah spominja Nova fronta bolj na nemške nacionaliste nego na nacionalne socialiste. V začetku se Fronta ni posluževala sredstev današnjega fašizma: uniform, napadalnih pohodov, izzivanja, protižidovstva in podobnega. Ustanovitelji so upali, da bodo uspeli tudi brez teh sredstev. Člani so se imenovali med seboj tovariše. Program: obračunavanje s sistemom političnih strank, preureditev narodnega gospodarstva po korporativnih načelih, domovinska misel, obramba države in predvsem boj proti marksizmu.

Kmalu za Novo fronto je bila ustanovljena, prav tako na vseučilišču v Zürichu, Nacionalna fronta. To je še bolj izrazita fašistična organizacija, ki je že od početka imela večji uspeh. Urednik uradnega dijaškega glasila »Züriški dijak« von Wyl je postal urednik slovitega fašističnega politično-satiričnega lista »Železna metla«. Nacionalna fronta je prevzela mnoge tipične lastnosti nemškega nacionalnega socializma. Članstvo nosi uniforme, pozdrav je visoko dvignjena roka, glavni boj velja praktično marksistom in Židom, teoretično pa velikim trgovskim hišam in bankam. V začetku niso vladali prijateljski odnosi med pristaši Nove in Nacionalne fronte. Člani Nove fronte so imeli sebe za aristokratsko, svoje tovariše iz Nacionalne fronte pa za plebejsko krilo fašizma. Nočne sile so delale na to, da se obe fronti zedinita, kar se je končno tudi zgodilo 13. maja 1933. Ustvarjena je bila Nova nacionalna fronta kot izrazit predstavnik centralističnega švicarskega fašizma. Zedinjeni fronti je stopil na čelo polkovnik Sonderegger, bivši šef generalnega štaba. V novembru leta 1918. se je proslavil, ko je rešil Zürich, v katerem je izbruhnila generalna stavka kot odmev revolucije v Nemčiji. Združena fronta je bila dedič obeh prejšnjih programov. Glavna točka programa je ostal boj proti marksistom in Židom. Zahteva se popolna revizija državne ustave z izključanjem marksistov in Židov iz narodne skupščine.

Die Neue Schweiz (Nova Švica) je bila ustanovljena 2. aprila 1933 v Zürichu. V svojem programu je zbrala vse tegobe obrtnikov in malih trgovcev ter vse njihove zahteve proti trgovskim hišam, visokim obrestim, proti marksistom in za domovinsko misel. Namen pokreta je osvobodjenje malih trgovcev in obrtnikov iz konkurence veletrgovcev in industrijalcev. Pokret se ne bo pomiril, »dokler ne bo v poslednjo rdečo zastavo vnesen križ«, z drugo besedo: dokler ne bo internacionalizem v državi udušen. Ostali del programa je zaviti v meglene fraze o »prodiranju nacionalnega duha v vse celice nacionalnega dela«, o »novi duhovni umestnosti«, »novi kulturi« in podobnem.

Bund National - Sozialistischen Eidgenossen (Zveza nac. soc. zaveznikov) je izpolnil svoj program skoraj izključno s protizidovskimi gesli. Glavna skrb organizacije je čiščenje pojma čistokrvnega švicarskega arijca.

Na nasprotno stališče se je postavila Eidgenössische Front (Zavezniška fronta), ki odklanja antisemitizem (protijudovska gonja), češ da za to ni podlage v ustavi. V programu pravi, da fronta priznava Žide kot državljane, pobijala pa bo židovskega duha. Po načelih te fronte niso zakrivile krize ustanove, ampak slabo gospodarjenje posameznih ljudi. Zato zahteva fronta »neustrašnega vodjo«, ki bo imel moč preizkusiti poštenje politikov in da se dvigne proti onim, ki svoje osebne koristi predpostavljajo koristim države. Velik del programa sloni na verskih načelih. Vsebina »nacionalne obnove« je v odstranjevanju nepopoljnih ljudi iz švicarske politike.

Bund für Volk und Heimat (Zveza za narod in domovino) se je prikazal kasneje, zato pa s tem večjim hrupom. Ko se je že zdelo, da ni več mesta za kako novo fašistično strujo, je izšla prva številka zvezinega glasila: »Die Eidgenössische Zeitung«, ki je bila razdeljena širom države v 750.000 izvodih. Očitno je, da ima Bund močnejše finančno zaledje nego katerakoli od gori navedenih front. Glavna parola je boj proti marksistom in — grožnja s pohodom v Bern, ki je sedež zvezne vlade. Vodje so polkovnik Bircher in tovarnar čokolade Caspar Jenny. V program so spretno vnešene zahteve izvozne industrije. Bundu se je kmalu posrečilo požreti Eidgenössische Front in nekoliko drugih manjših front. Bund je napovedala vojno kmetijstvu, ko se je izjavila proti politiki zaščitnih carin, češ da visoke cene poljedelskih pridelkov ovirajo racionalizacijo in moderniziranje švicarskega poljedelstva.

Najmočnejša fašistična organizacija v francoskem delu Švice je Union Nationale (nacionalna unija) v Ženevi pod vodstvom Georges Oltramare. Omembe so vredne še Ordre et tradition (red in tradicija), osnovan na skoro istem programu kot Schweizerisches Heimatwehr (švic. domovinska bramba) in Ordre professionnel (verski red), fašizem krščanske smeri, zgrajen na podlagi obeh papeških socialnih okrožnic. Programi fašističnih organizacij v francoski Švici se v glavnem krijejo s programi fašističnih organizacij v nemški Švici. Manjše razlike izhajajo iz krajevnih razmer, temperamenta voditeljev, pristašev itd.

V teku poletja je bil švicarski fašizem v stalnem naraščanju, izvedenih je bilo tudi nekaj poizkusov, da bi se sile koncentrirale, kar je postala glavna fašistična parola. Posebne važnosti je sodelovanje med Union National in zedinjene Nacionalne fronte. Jurij Oltramare in polkovnik Sonderegger sta na skupščinah v Ženevi in Zürichu skupno nastopila.

Proti vsemu pričakovanju ni prišlo v jeseni 1933 do nadaljnjega koncentriranja fašizma, marveč nasprotno še celo do cepitve fašističnih vrst. Od Bunda Naz. soz. Eidgenossen se je odcepilo eno krilo in ustanovilo Naz. Soz. Eidgenössischer Bund, kateri je začel izdajati v Zürichu svoj znani polmesečnik »Haarus«. V prvi številki »Haarus« (15. okt.) so objavljene glavne točke programa nove organizacije, katere se skoraj popolnoma ujemajo s programom Hitler-

jeve NSDAP (Narodno socialistična nemška delavska stranka). Program ima pretežno socialno barvo. Prevzet je rasni princip z vso antisemitsko argumentacijo, princip vodstva in princip militarizma. O pacifistih (prijateljih miru) pravijo: »Pacifisti v antimilitarističnem smislu so škodljivci in izdajavci naroda in države in kot takim bi jim bilo treba vzeti vse meščanske in državljanske pravice.« O delavskem pokretu: »Internacionalizem je smrt naroda in zato ga ne smemo trpeti v nobeni obliki.« O ženi: »Ženske treba odstraniti iz podjetij in jih vrniti hišnim opravilom.« »Z namenom, da bi očuvala srednji sloj, se bo fronta borila proti veletrgovini in proti trustom, proti prodajanju na obroke, veliki reklami in proti sistemu razprodaje.« Jasno, da niso pozabili na obresti: »Ukinjenje suženjstva obrestim, je stržen narodnega socializma.« Dalje: »Fronta se bo borila za gospodarsko avtarkijo, podpirala bo religijo in se borila za avtoritativen sistem vladavine, ki se zaveda svojih odgovornosti in ki se bo naslanjala na policijske in stanovske zbornice.«

Od Heimatwehra se je odločil polkovnik Fonjallaz in ustanovil Švicarski fašistični pokret. Glasilo tega pokreta »Der Schweizer Faschist« izhaja v nemškem in francoskem jeziku. Pokret vodi akcijo za »univerzalnost« Rima, za svojega vodjo je vzel Mussolinija. V programu zahteva med drugim, da se 15. marca, t. j. dan smrti Julija Cezarja, in 21. april, t. j. dan ustanovitve Rima, uvedeta v Švici kot državna praznika.

Največja senzacija je bilo razcepljenje zedinjene Nacionalne fronte. Del organizacije se je ločil od matice v znak protesta proti zadržanju vodstva ob priliki züriških volitev. Vodstvo Nac. fronte je namreč sodelovalo pri volitvah z Nacionalnim blokom, ki je bil sestavljen iz meščanskih strank z namenom, da bi se ustvarila enotna fronta proti socialni demokraciji. Kandidat Nacionalne fronte se je v volilnih govorih odkrito izjavljal za demokracijo. Vodstvo je jelo opuščati socialno-demagoške parole in se je vrnilo k nacionalističnim krilaticam s tajno željo, da se postavi na čelo zedinjeni nacionalni fronti.

Kakor v Nemčiji in Italiji, tako je tudi v Švici zbral fašistični pokret okoli sebe predvsem nezadovoljneže srednjega stanu in kmetov. Neki vodja svobodnih sindikatov mi je ob priliki nekega razgovora takole obrazložil uspehe fašizma v Švici.

»Fašizem je nastal pri nas kot reakcija malomeščanstva na socialno politiko socialne demokracije. Podpora, ki jo dobiva nezaposleni delavec, je zadostna za primerno življenje. Ako so v rodbini dva do trije člani nezaposleni, kar ni nič izrednega v področju urarske industrije, more živeti družina od njihove podpore. To vidijo mali trgovci in obrtniki, katere tudi pritiska kriza, a ne dobivajo nikake podpore. Fašisti so znali to izkoristiti in jih pridobiti zase v borbi proti socialni demokraciji.«

»Kaj pa uspehi fašizma na deželi.«

»Razlogi so skoro isti. Mnogi kmetje delajo ob gradbeni seziji v mestih. Takrat se organizirajo v sindikatih. Pozimi, ko ostanejo brez posla, se vračajo v svojo vas, kjer jim mora dati občina podporo. Tako žive ti kmetje sorazmerno bolje od velikega dela onih, ki so samo

kmetje. To je posebno značilno za kanton Bern, kjer imajo fašisti v resnici največ uspeha med kmeti.«

»Kaj bo ukrenila socialna demokracija proti prodiranju fašizma v vas?«

»Po vsej priliki bo pristala na ukinitvev podpor nezaposlenim sezonskim delavcem.«

»In v tem slučaju?«

»Socialna demokracija bo apelirala na delavstvo, naj doprinese te žrtve v interesu srednjega sloja, da se prepreči njegov vstop v fašizem. Socialna demokracija bo vedno pripravljena delati za interese srednjega stanu. Soc. demokracija je n. pr. glasovala za izredni kredit 20 milijonov frankov za vojsko (za nabavo uniform in obutve), ker bodo obrtniki pri tem zaslužili. Če bi glasovali proti temu kreditu, bi obrtniki odšli v fašizem.«

*

28. maj 1933 bo ostal spominski datum v zgodovini Švice. Z namenom, da bi pokrila velik deficit v proračunu, se je zvezna vlada odločila zmanjšati plače državnih uradnikov in nameščencev. To je bil prvi poizkus generalnega napada na življenjski standart vseh, ki žive od plače in mezde. Vlada je ravnala v glavnem v interesu izvozne industrije. V motivaciji vladnega finančnega predloga je stalo: Švica se ne more odtrgati od vpliva inozemstva in svetovnega tržišča in radi tega se mora nujno prilagoditi cenam inozemstva. Da bi se mogle znižati cene blagu, je potrebno znižati mezde in plače. Švicarski narod kljub temu ne bo prisiljen delati za tako nizke mezde, kakršne imajo v drugih državah. Vlada se zaveda, da je izvoz življenjsko vprašanje države in da je treba vse posebej ukreniti, da bi se izvozna industrija vzdržala pri življenju in da se spet pridobe izgubljen trg tržišča.

Predstavniki ogroženih slojev so se odločili apelirati na narod. Za referendum je bilo potrebno nabrati 30.000 podpisov. Dva soc. demokratska akcijska komiteta sta jih kmalu nabrala 291.000. Komunisti, ki so pokazali v tej stvari veliko aktivnost, so nabirali podpise posebej in so jih nabrali 37.000, tako da je bila iniciativa za referendum podprta s 328.000 podpisi. Rekordno število! Glasovanje se je vršilo 28. maja. Udeležilo se ga je 80% prebivalstva. Uspeh 505.000 : 411.000 proti vladnemu predlogu. Zmagoslavje ni trajalo dolgo. Vladi se je posrečilo, da je po ovinkih vendarle mogla znižati plače. Znižanje je nekoliko manjše od tistega, ki ga je večina naroda odbila na referendumu. To pot ni bilo apela na narod. Petina socialdemokratskih poslancev, prav toliko, kolikor je bilo vladi potrebno, je glasovala za predlog, ki stopi v veljavo 1. I. 1934.* Omenjeni vodja svobodnih sindikatov mi je takole pojasnil zadržanje Socialne demokracije:

»Socialna demokracija ima interes, da se sanirajo (urede, ozdravijo) državne finance, da postanejo te finance močne in da bi tako mogla država izvajati svojo socialno politiko. V pogledu glasovanja o vladnem predlogu je bilo v frakciji Soc. dem. deljeno mišljenje. Manjšina je glasovala za predlog.«

Drugi važni dogodek v notranji politiki Švice je bila zmaga So-

* Članek je bil napisan v novembru l. 1933. Op. ur.

cialne demokracije pri volitvah za vlado ženevskega kantona. V boljše umevanje te zmage je potrebno spomniti se strahovitega krvoprelitja v istem mestu leto dni poprej. Oltramare-ova fašistična organizacija Union Nationale je sklicala za 9. november 1932. veliko javno zborovanje, na katerem naj bi zahtevali, da vodje Soc. demokracije in poslanci v National Raatu De Nicole ter Dicker kot »zaupniki neke tuje države (Sovj. Rusije) odloče svoje mandate.« De Nicole je pozval svoje pristaše, naj pridéjo na to skupščino. Pozivu se je odzvalo 7000 do 8000 delavcev. Prišlo je do konflikta med fašisti in delavci. Prišel je oddelek vojske, ki je poizkušal razporediti maso. Razvila se je bitka med vojsko in demonstranti. Poveljnik vojaških čet polkovnik Lederer je zapovedal streljati. Na ulicah je ostalo 15 mrtvih in 65 težko ranjenih. Fašisti so triumfirali. Krivdo radi prelivanja krvi so naprtili Soc. dem. Nicole je bil ujet in obsojen na 6 mesecev zapora radi pozivanja k upor. To je bilo eno leto prej. Dne 26. nov. pret. leta je dobila Soc. dem. v Ženevi z De Nicolom na čelu pri volitvah za kantonsko eksekutivo od sedmih resorjev štiri. De Nicole ima vse izgledé, da postane predsednik vlade ženevskega kantona. Malomeščanske mase so obrnile hrbet fašistom, ki so krvoprelitje dne 9. nov. izkoristili v reakcionarne namene. Začelo se je z omejevanjem osebne svobode, končalo pa z zniževanjem mezd in poslabševanjem delavnih pogojev.

Soc. dem. je prvič prevzela vlado enega kantona. To ni njen edini uspeh v zadnjih mesecih. V Zürichu, kjer stoji na čelu mestne uprave, je utrdila svojo oblast, tudi v Baselu se je utrdila. V Laussanni in Reneusu je premagala meščanski blok z veliko večino glasov, se znatno utrdila v popolnoma kmetiskem kantonu Waadtland in izbojevala celo vrsto drugih zmag.

Soc. demokracija še ni bila na oblasti v Švici. V tem leži njena privlačnost. Njej ne morejo švicarski fašisti očitati, da bi bila kriva sedanjih težav, kakor je Hitler za vse zlo v Nemčiji obdolžil »14-letno vladavino marksizma«. Odločujoče meščanske struje se ne bodo upirale sodelovanju soc. demokracije v vladi. Zdi se celo, da je to sodelovanje v načrtu. Fašizem bo ostal v rezervi. Čim hujša bo kriza, tem bolj bo soc. dem. popuščala na področju socialne politike. Nasprotno pa bo fašizem, razsipajoč obljube, katere ne misli nikoli izpolniti, postal čedalje bolj radikalen. In v tem je nevarnost.

Dr. Branko Kojić.

Žensko vprašanje

Današnja doba nam obeta družabne izpremembe, ki bodo preobrazile celokupno človeško življenje. Opažamo na eni strani vedno bolj naraščajoče gibanje za pravilno in dokončno rešitev socialnega vprašanja, na drugi strani pa negotovost in nemir. V ospredje stopajo množice važnih vprašanj, o katerih si skuša biti sodoben človek na jasnem. Eno takih vprašanj je takozvano žensko vprašanje. Pod tem vprašanjem razumevamo stališče, ki naj ga zavzema današnja žena v sedanjem družabnem organizmu in kako naj izoblikuje svoje sile in zmožnosti, da postane enakopraven in koristno učinkujoč član človeške družbe.

Kakor v vseh vprašanjih, v katerih igra glavno vlogo položaj delavskega razreda v družbi, tako si stojijo tudi tukaj nasproti različna naziranja. — Najbolj nazadnjaško stališče zavzemajo gotovo oni, ki žeje, da bi vse ostalo pri starem in ki večno trobijo, da naj žena ostane pri svojem »naravnem poklicu«, pri tem pa mislijo, da so s stvarjo opravili. Ne pomislijo pa, da obstoja danes milijone žen, ki ne morejo izpolnjevati »naravnega poklica« matere in zakonske žene. Tudi ne briga teh »modrijanov« dejstvo, da se mora milijone žen preživljati v raznih poklicih često na nenaraven način, ki presega njihove moči, da si ohranijo vsaj golo življenje. Nočejo videti teh dejstev prav tako, kot nočejo videti bede delavstva, medtem, ko tolažijo sebe in druge, da je vedno tako bilo in da mora vedno tako ostati. Da ima žena pravico do kulturnih pridobitev današnjega časa, da ima pravico do izboljšanja svojega položaja in da ima pravico razvijati svoje zmožnosti ravno tako kot moški, o tem oni nočejo ničesar slišati.

Zopet drugi nasprotniki ženskega gibanja pa ne morejo kar tako preko teh dejstev. Priznavajo sicer, da živi prav mnogo žen v neugodnem položaju in da je vsled tega treba poiskati neko rešitev. Za njih obstoja prav enostavna rešitev tega vprašanja v tem, da se ženska čim hitreje poroči. »Žena naj bo mati in kraljica doma«, je njihovo geslo. Če pa bo ta mati in kraljica doma sedela in z otroci stradala, jih pa nič ne briga. Čim večja je radi gospodarske krize beda delovnega ljudstva, tem glasnejši postaja njih krik: »Žene morajo ven iz služb, da napravijo prostor brezposelnim možem. Brezposelnost se bo na ta način odpravila.« Večino poklicnih žena predstavljajo industrijske in obrtne delavke, gospodinjske pomočnice, šivilje, uradnice itd., ki so torej zaposlene v poklicih, v katerih bi se one zelo težko nadomestile z moškimi in ker so ponavadi zelo slabo plačane, bi se našlo prav malo moških, ki bi hoteli stopiti na njihova mesta. Nekateri zahtevajo, da naj plačujejo podjetniki tzv. »družinsko mezdo«. Kje se bo našel podjetnik, pa naj ima še tako krščanske nazore, ki ne bi plačeval delavcev po delu, ampak po številu otrok? Tak podjetnik bi moral že po par tednih zapreti svoj obrat, ker bi postal vsled zvišanih mezd konkurenčno nesposoben.

Meščanske žene vidijo rešitev ženskega vprašanja v popolni enakopravnosti moža in žene v okviru današnje družbe. Ženi naj se dopusti svobodno udejstvovanje v vseh poklicih. Popolnoma pa so prezrele dejstvo, da ima pripustitev žen k obrtnemu in industrijskemu udejstvovanju v sedanjih prilikah samo ta uspeh, da se konkurenčni boj še bolj poostruje in da tišči žena, ki je zadovoljna z manjšo mezdo tudi mezdo svojega tovariša navzdol. Torej tudi taka rešitev, ki je ideal ženskega meščanskega stremljenja ni zadovoljiva.

Žensko vprašanje je za nas samo ena stran socialnega vprašanja, ki v sedanjosti tako vpije po rešitvi. Vendar pa je potrebno, da tudi v tem vprašanju pridemo do popolne jasnosti, da spoznamo položaj žene v preteklosti in sedanjosti in da uvidimo, kako vlogo bo igralo v bodočnosti. Saj sloni na nepoznanju in na neumevanju resničnega položaja večji del predsodkov, ki se obračajo proti ženskemu gibanju od različnih strani neredko tudi od žen samih.

Oglejmo si torej, kako se je razvijal gospodarski, družabni in pravni položaj žene v teku zgodovinskega razvoja. O položaju žene v

predzgodovini vemo le malo. Znano nam je le, da so ljudje živeli v tropih, v katerih je vladala enakost in šele po tej dobi se je izvršila delitev dela med možem in ženo. Moški, kot močnejši, je postal izključni nosilec orožja. Žena nasprotno vezana vsled spolnih funkcij in vsled otrok, se je posvetila čuvanju ognja, nabiranju rastlinske hrane, graditvi koč, pripravljanju jedi in vsem onim težkim opravilom, ki jih je moški kot lovec tako preziral. Materinstvo je prisililo ženo, da je sebe in otroka zavarovala in ona se je podala v varstvo, to se pravi v odvisnost močnejšega moža, ki ji je postal gospodar. Pozneje je bila zakonska žena v vojni naropana ženska tujega rodu. In ker je izvirala iz tujega rodu, je padla v še večje suženjstvo moža. Postala je del njegove privatne lastnine. To suženjstvo je torej zakon te stopnje. Ni toliko spolno kot gospodarsko razmerje. Ravno v tem tiči korenina razlike med moškim in ženskim značajem. Te razlike niso toliko dane od narave kot so družabno privzgojene in se dajo torej sociološko utemeljiti. Iz svobodnega človeka je postala ženska sužnja, odvisna od moža, gospodarsko in socialno. Vsled tlačanstva je nastal pri njej občutek manjvrednosti, ker pa je bilo to stanje trajno, je nastala iz tega resnična manjvrednost. Nastale so suženjske »kreposti«: poslušnost, vdanost, ponižnost in suženjske »slabe« ženske lastnosti: zvičajnost, nezanesljivost, pretvarjanje itd.

Ko so se ljudje stalno naselili, se je pričelo poljedelstvo. Izprevideli so, da more poljedelstvo na enakem prostoru preživljati več ljudi, kakor pa lov. Žena se je prva stalno naselila. Ker je preje prišla v posest zemlje, je postala gospodarsko močnejši del. Sedaj je prešla vsa oblast na pleme, v katerem vlada skupno delo in kjer je žena popolnoma enakopravna. Pleme je ni pustilo iz svoje srede in zakon se je storil na ta način, da se je mož priselil k ženi in si jo je moral z delom odslužiti. (V sv. pismu je moral Jakob sedem let služiti za Leo in nadaljnih sedem let za Rahelo.) Značilno za to dobo, ki jo imenujemo doba materinskega prava je nenavadno visok položaj in ugled žene.

Ko pa se je poljedelstvo tako razvilo, da je zadostovalo delo enega dela prebivalstva za prehrano vseh, se je drugi del posvetil drugačnim zaposlitvam. Moški se je poleg poljedelstva posvetil tudi živinoreji. Začela se je menjava, trgovina in promet. Vsled tega je moški kmalu prišel do bogastva in se ni hotel več preseliti v drugo pleme. Ker pa je želel, da bi se njegovo bogastvo podedovalo, si je enostavno kupil ženo, da bi mu rodila zakonite dediče. Žena je postala zopet njegova lastnina. V to dobo pade nastanek države. Potrebna je bila sila, ki naj bi ščitila privatno lastnino in ta sila je postala država. Namesto prejšnje enakosti članov plemena je stopila dvojna neenakost: socialna razdelitev v bogate in revne in politična razdelitev v svobodne in sužnje, gospodarje in hlapce. V tem okviru je postala družina celica nove zgradbe. Njena naloga je bila izpolnjevati vse gospodarske potrebe. Mož je postal neomejeni gospodar, prelomitev ženinne zakonske zvestobe se smatra kot poškodba imovine in se kruto kaznuje, dočim je moška nezvestoba dovoljena. Za državo je postala družina velike važnosti in jo je z vso avtoriteto zaščitila. Mož pa sedaj ni več kupoval žene, pač pa mu je morala celo ona prinesiti v zakon doto. Nerazdružljiv in trajen zakon je dosegel v tej dobi, to je v katoliškem srednjem

veku, svojo najvišjo točko. Ker je mož absolutni gospodar in ker je žena izključena od političnega udejstvovanja, je on vzel v roko zakonodajo in jo je tako priredil, da stoji pravo in pravica izključno na njegovi strani.

Nastopila je doba kapitalizma, ki je povzročil, da je postal cilj vsemu udejstvovanju profit in da je denar zavladal na svetu. Zmagalo je načelo, da ne proizvajajo tisti dobrine, ki je lastnik produkeijskih sredstev, ampak tisti, ki je brez njih, ki mora prodajati svojo delovno silo, da si ohrani existenco. Hišno gospodarstvo, ki je bilo v prejšnji dobi tako važno, je skoro popolnoma izpodrinila kapitalistična proizvodnja. Udejstvovanje žene, ki je bilo preje čisto obrtno, je izpremenilo sedaj svoj značaj. Z razvojem kapitalističnega gospodarstva so bile odtegnjene družini skoro vse gospodarske naloge. Domača obrt ni mogla več tekmovali z obrati, ki so nastali z uvedbo strojev. Tako je postopno družina izgubljala svoj pomen kot gospodarska edinica. Delokrog žene se je vedno bolj krčil in kapitalizem je pognal ženo nižjih plasti v delavnice in tovarne, ženo srednjih plasti pa v brezdelje. Ker pa se je položaj srednje plasti vedno bolj slabšal, je morala tudi meščanska žena za zaslužkom. Žena je bila primorana, da je zapustila dom in da sodeluje s svojim delom na vseh mogočih področjih. Ta primoranost pa zavzema vedno večji obseg, čim bolj se kaka dežela industrijalizira. Čim bolj se dvigajo stroški vzdrževanja, tem manj upanja ima žena, da se poroči »kakor v dobrih starih časih«. Teh žen ni gnala v poklicno delo samovolja, temveč gospodarska potreba je bila gonilna sila te izpremembe, ki se kaže tudi v notranji in zunanji preobrazbi žene.

Žensko gibanje pa ne smatra poklicnega dela kot breme in prokletstvo — tako gledanje bi bilo nezgodovinsko — ampak kot pogoj za gospodarsko osamosvojitve, ki ji prinaša osebno svobodo in s tem enakopravnost spolov. Žena je bila dosedaj izročena samovolji moškega in njena gospodarska osamosvojitve pomeni omajanje in padec moške nadvlade v meščanski družini.

Ustvariti je treba pogoje, ki bodo omogočali, da ne bo žena z delom preobremenjena in da bo z veseljem sledila svojemu naravnemu poslanstvu: materinstvu. Razbremenitev žene z racionalizacijo gospodinjstva, ustanovitvijo skupnih menz in pralnic, z ustanovitvijo dečjih domov in otroških vrteev, obširna socialna zaščita predvsem pa dosega popolne enakopravnosti na vseh področjih, je cilj, ki ga skuša uresničiti žensko gibanje.

M. V., Tržič.

Katoliška socialna politika

Katoliško socialno delo za obnovo (ali kakor radi pravijo: za ozdravljenje) družabnega reda črpa danes svoje moči izključno iz poslednje papeške enciklike *Quadragesimo anno*. Ker okrožnica ne postavlja nobenega konkretnega socialnega programa, je med katoliškimi voditelji (lajčnimi in duhovniškimi) našla več priznanja kot pa njena predhodnica »*Rerum novarum*«, ki pa je bila primeroma

daleko radikalnejša. Cela kopa oficijelnih komentarjev jo razlaga, dočim pogrešamo konkretnih programov in sistematskih del. Okrožnica podaja sedanji katoliški nauk o socialni reformi avtoritativno. To znači, da dober katoličan okrožnice ne sme kritizirati, ampak jo mora vzeti tako, kot je. Za ubogljive katoličane je postavljena okrožnica skoro na mesto kake verske dogme, ki je indiskutabel, in predstavlja manj znanstven nauk, kljub temu, da hoče imeti znanstvene pretenzije. Ta teza nasprotuje osnovni ideji znanosti, ki zahteva, da je znanost s v o b o d n a. Kritično ocenjevanje je zate vedno dopustno, da celo zaželeno.

Tudi dr. Gosarjeva knjiga, ki v njej razpravlja o »krščanskem aktivizmu« je menda naletela na dokaj hladen sprejem, saj razen nekaterih nepomembnih ocenje do danes o njej ni bilo slišati ničesar. Tak dogodek na slovenskem katoliškem socialnem polju bi vsekakor zaslužil, če ne par knjig komentarjev, pa vsaj obširnih razlag po časopisih, ki so ljudem neprimerno bolj dostopni kot pa suhoparne znanstvene knjige. Tako pa samo molk, molk... (Morda hodi knjiga preveč samostojna pota in ne stoji dosledno na načelih »Qu. a.«?)

Katoliška socialna politika se dandanes še vedno kreta po izvoženih kolesnicah predvojne dobe: v prosveti, dobrodelnosti, misijonih (kolodvorskih in drugih), raznih delavskih, rokodelskih, služkinjskih in dekliskih domovih, skratka v oni smeri dela za bližnjega, čigar namen je svoje pripadnike obvarovati pred strupeno sapo in zalezovanji življenja, ne pa jih razredno vzgajati in jim odpirati oči pred družabno neenakostjo in jim objektivno razvojno kazati svetovno dogajanje. Bolj ko kdaj prej je v teh časih krize in poloma resničen rek: Zna le tolažiti, ne pa pomagati. Linija katoliške socialne politike je zato namerano reakcionarno-konservativna, to pa kljub očitkom in spoznanjem kake bistre glave, češ, mi branimo stvar, ki so jo zapustili že vsi, in še s kakšnim ognjem se zavzemamo zanjo. Kat. soc. politike niti družabni, gospodarski ter politični preokreti in izpremembe današnjih dni kakor minulih epoh niso ničesar naučili. Če res tako budno pazi — kot zatrjuje sama o sebi — na vsak pojav socialnega zla in družabnega nasprotja, zakaj si ni mogla osigurati prvenstva v socialnih borbah 19. stoletja.

S kolikim pomišljanjem se je končno odločila sem in tja pokazati na kake »izrastke« kapitalizma. Homeopatija je doživela bankerot, posebno pa še lečenje družabnih bolezni v različnih dobah in zato v različnih družabnih razmerah z enakimi zdravili.

Katoliška socialna politika je v defenzivi in skuša le ohraniti svoje posestno stanje in vpliv. Enciklika »Rerum novarum« ji je sicer pokazala pota in sredstva, kako priti do ljudi. Toda vrgli so nanjo kamen in jo zamolčali. Mestoma so jo celo potvorili. In v današnjih dneh se zadovoljujejo z encikliko »Quadragesimo anno«, ki je resnično razočarala celo najbolj vnete katoličane. Od vulgarnih ekonomov je prevzela nauk o treh produkcijskih činiteljih — kar pomeni, da se zavzema za obstoječi gospodarski red in samostojne delavske sindikate hoče nadomestiti s korporacijami. V primeri s prejšnjo okrožnico pomeni ta enciklika ogromen korak nazaj. In ta korak je storila hoteč zadovoljiti svoje tako heterogene družabne sestavine. Tako socialno politiko najostreje odklanja delavski razred, ki je v celoti vsaj že to-

liko probujen, da ne bo nasedel, še manj kot polovičarskim besedam. Katoliška socialna politika se je končno sama razkrinkala in se oficijelno avtoritativno izrecno postavila za branilca kapitalizma.

J. Vojan.

Umetnost in družba

O odnosu med umetnostjo in družabnim življenjem imamo dva popolnoma nasprotna si nazora. Prvi pravi, da je umetnost sredstvo za dosego gotovega cilja, t. j. takozvana utilitaristična umetnost (utilitarizem = dobro je, kar je koristno), drugi pa, da je umetnost sama sebi namen in cilj po znanem pravilu umetnost za umetnost (l'art pour l'art). Oglledali si bomo, kdaj nastane prvo in kdaj drugo naziranje.

Kot vsak posameznik je tudi umetnik produkt določenih ekonomskih razmer in kot tak ima tudi interes, da družabni sistem, ki je zgrajen na tej ekonomski podlagi hvali ali graja, se bori za njega ali proti njemu, odvisno pač skoro vedno od položaja, ki ga v tem sistemu zavzema. Zanima se za socialna in politična vprašanja in jih skuša po svojem družbenem položaju tudi rešiti. N. pr.: buržujski umetnik se bo boril in bo branil meščanski družabni sistem, proletarski pa novi brezrazredni sistem, našli bomo seveda tudi umetnika, ki bo govoril o lepih davnih časih in bo propagiral povratek nazaj itd. itd. Vsi ti umetniki, pa bili največji reakcionarji, sodelujejo v življenjskih borbah in jim je umetnost pač popolnoma naravno sredstvo za obrambo in dosego gotovega cilja, odvisno pač od njihovega družabnega položaja.

Nastane pa včasih tudi gotova skupina umetnikov, kot n. pr. za časa francoske revolucije, ki ni imela interesa, da bi izpremenila novi družabni sistem, čeprav ga je temperamentno napadala in nastopala proti buržuaziji, toda ne kot razred, temveč samo proti njegovim senčnim stranem, proti buržuju, ki se klanja samo denarju, proti njegovi svetohlinski morali itd.

»Oblika je mati ideje« pravi G. Flaubert. Znan je primer, o katerem nam sam poroča, da je nekoč porabil osem dni, da bi odstranil eno samo besedno disonanco (nesoglasje). Seveda nobeno umetniško delo ne more biti sama oblika, temveč mora tudi nekaj izražati, v našem primeru brezupno protivno stališče teh umetnikov do obdajajoče jih družbe. Ker pa vsak človek potrebuje za življenje razna materialna sredstva, hrano, obleko itd., ki si jih mora sam — ali drugi zanj — pridobivati, je zanimivo, kako so hoteli rešiti to vprašanje ti sovražniki vsakega koristnega dela. Smatrajoč sebe za nekaj več kot so ostali ljudje, za neke vrste nadljudi, so postavili zahtevo po močni vladi, ki bi mogla prisiliti ponižne kmete in delavce, da odpravijo njihov del dela, da bi se lahko oni posvetili filozofskim špekulacijam (Ernest Renan). Če še nadalje preberemo stavke kot »med lepoto in bogastvom vlada harmonija« (Th. Gautier), ali »pri narodu brez aristokracije mora kult lepote samo degenerirati, oslabeti in izginiti« (Baudelaire), takoj vidimo, da so tudi oni za razredni družabni sistem.

(Viri: Georgij Plehanov: Umjetnost i socijalni život. — Upton Sinclair: Die goldene Kette. — August Thalheimer: Uvod k »Zur Literaturgeschichte von Calderon bis Gorki« od Franz-a Mehring-a).

P. A.

Seksualnost in mladina

Seksualnost nam služi prvenstveno zadovoljevanju spolnega nagona. Če pa pogledamo v življenje, prav lahko opazimo, da se v današnji družbi dela z vsemi silami na to, da se zatira ta nagon. Posebno mladina veliko trpi pri tem. Mi si moramo biti na jasem, da ležijo dejstva čisto drugače, kot so nam jih predstavljali in ne gre za: moralno-vzdržno življenje ali pa spolno razbrzdanost, ampak za zdravo ali pa nezdravo spolno življenje. Kajti seksualno se vsa mladina brez izjeme izživlja. Povdariti moramo, da mladini pripada popolna pravica na svojo seksualnost, da pa ji je to pravico vladajoča družba vzela. Vendar pa se mora mladina zavedati, da ji ni treba za to svojo pravico prositi, pač pa, da si jo mora priboriti. Gotovo se moramo vprašati, kak smisel naj ima spolno zatiranje mladine. Večina vzame to zatiranje kot nekaj samoobsebi umevnega. Če pa primerjamo ono mladino, ki hoče živeti zdravo spolno življenje in ki se hoče osvoboditi vpliva familije, šole in cerkve z onimi, ki živijo vzdržno ali pa se kvečjemu »platonično« zaljubijo, bomo takoj opazili veliko razliko. Tisti, ki seksualno jasno misli, je samostojen do starišev, šole in cerkve, dočim so spolno ovirani mladostniki v splošnem zelo »pridni« in ubogljivi sinovi in hčerke. To ni slučajno, ampak ima nek smisel.

Kam vodi fašizem?

Italijanski drž. proračun izkazuje za lansko leto 3 milijarde lir primanjkljaja. V zvezi z ureditvijo notranjih dolgov predvidevajo, da bo narasel primanjkljaj na 7 milijard lir. Celokupni državni dolg je znašal na koncu l. 1930. 88.1 milijarde lir, koncem januarja l. 1933. 96.3 milijarde lir, sedaj pa je dosegel že 102.1 milijarde lir. Breme torej vedno bolj narašča. Kdaj in kdo bo to plačal? Gospodarska kriza torej pritiska tudi v fašističnih državah z enako in celo hujšo silo, kljub fašističnim »junaškim« frazam, kljub korporacijskemu sistemu, kljub papirnatemu »izenačenju«. Fašistični in korporacijski ali stanovski red ni v bistvu nikak nov gospodarski red, temveč le posebna oblika vladanja v dobi monopolnega kapitala.

V Nemčiji je enak položaj. Celo nemški hitlerjevski list »Angriff« mora priznati, da je zašla Nemčija zaradi slabega razvoja svoje zunanje trgovine (torej, kdo naj verjame, da se stvarno brezposelnost v Nemčiji ni povečala?) v položaj, da ne more več plačati dolgov. Da uredi finančne zadeve, se razgovarja predsednik nemške Reichsbanke dr. Schacht z zastopniki Amerike in Anglije v Bazlu, ko ni menda nič opravil pri pogajanjih za novo posojilo v Ameriki. Denar bi rabili za nova javna dela, ker so doslej požrla velike vsote in povečale pri-

manjkljaj državnega proračuna, ki je narasel lani na tri milijarde mark, ne da bi javna dela občutno zavrla naraščajočo brezposelnost. Obtok nemških bankovcev je krit le s 6,7 %. Kje so »genialnost« in obljube Hitlerja. Fašizem vodi v gospodarski bankrot. F. K.

Zapiski

»Mladinski problem«. Znano je, da preživlja slovenski klerikalizem nekakšno mladinsko krizo. Velik del, celo pretežni del katoliške mladine se je namreč ločil (seveda ne kar čez noč) od stare katoliške generacije. Božo Vodušek, lirični pesnik, je napisal o tem članek v januarjski in februarjski številki letošnje »Sodobnosti«. V članku, ki nosi gornji naslov, ugotavlja Vodušek tri vzroke tega razkroja v klerikalnem taboru. Prvi vzrok naj bi bil politični katolicizem. Življenje in delo večine predstavnikov katol. politične stranke je bilo v očitnem nasprotju s katoliškim naukom, s tistim naukom, ki so ga sami vcepili mladini kot nekaj nad vse svetega in vzvišenega. Ko bi bili tisti ljudje samo izjema, bi še nekako bilo. A mladina je spoznala, da je katolicizem in oficijelna katoliška javnost dejansko eno in isto, se je odvrnila tudi od katolicizma. Mladina je sčasoma spoznala, da sta vera in cerkev le dekli stranke, nekaterim v tej stranki le plašč, pod katerim so uganjali največjo politično in kulturno nemoralo. Kdor je bil dober strankar, je bil tudi dober katoličan. Nasprotno pa je bil še tako pošten nasprotnik proglašen za brezverca. Če je bilo le mogoče, so mu vzeli tudi dober glas. — Drugi vzrok je bila demagogija z narodnostjo. Narodnostno načelo je imela stranka sicer napisano na svojem praporu, dejansko pa je bilo to načelo stranki le sredstvo za dosego politične moči. Kakor hitro pa je politična korist kazala drugače, je bilo tudi narodnostno načelo zavrženo in pozabljeno. To se je pokazalo posebno takrat, ko bi bilo treba obsoditi sodelovanje rimske cerkve in njene duhovščine pri raznarodovalni in zatiralni politiki fašizma nad našim narodom v Italiji. — Najhujše nasprotje — in to je tretji in najvažnejši vzrok — pa je odnosaj cerkve do kapitalizma. »Nerazumljivo in po katol. nravnih naukih neoprostljivo je stališče Cerkve in vesoljne katoliške javnosti do kapitalizma«. Cerkev in katoliška javnost kaže skrajno popustljivost nasproti kapitalizmu in njenim podpornikom, raznim fašizmom. Še več! Cerkev se sama uvršča v ples okoli zatega teleta. Videli smo, kako se je v našem lastnem okolju katoliški kulturno politični organizem čimdalje bolj spreminjal v kapitalističen koncern, in v ravnanju nismo mogli ugotoviti prav nobene razlike med katoliškimi in nekatoliškimi politikami, bankirji, advokati, trgovci itd. Vendar bi to, poslednje, pomenilo za mladino le neresničnost in izkvarjenost katolicizma v posameznih osebah, če ne bi bil katolicizem dejansko od njih neločljiv: ti ljudje so monopolizirali vso moč in ves vpliv v katoliški javnosti... »Prav politika papeštva, ki predstavlja hierarhično vodstvo Cerkve, je bila in je mladini, ki je izšla iz katoliškega tabora, kamen spotike.«

Tako je Vodušek opisal razočaranje velikega dela slovenske mla-

dine nad razmerami v katoliškem taboru in pa njeno ločitev od tega tabora. Vsiljuje pa se nam vprašanje: Kam pa sedaj? Kam bo krenila sedaj ta mladina, ko je prišla do svojega spoznanja? Kako se bo usmerila? Ali se bo sploh kam usmerila? Ali ni nevarnost, da se bo prilagodila razmeram, se udala oportunistu in kakor so to že mnogi storili. Ali se bodo tudi ti mladi ljudje zaprli vase in kuhali svojo zagrenjenost?

Ne, ni dovolj spoznanje, da je nekaj slabo, potem pa ničesar več ne iskati, ničesar ne ukreniti in nikamor se podati. Mlad, razborit človek gre še naprej za konkretno resnico in spoznanjem ter se ne utruji sredi pota.

A. Dren.

Hvaležnost.

V pouličnih bojih na Dunaju je na strani Mussoliniju prijaznega in fevdalno-habsburškega Heimwehra padlo precejšnje število družinskih očetov. Za njihove sirote pa se je zavzel Dollfuss in prevzel varuštvo nad njimi. Ustanovljen je bil tudi »Fond majordja Feyea« (tako!) za oskrbo vdov in sirot v boju padlih heimwehrovcev. V ta fond so takoj prve dni darovali: Zbornica industrijev 100.000 Sch., banka Schoeller 50.000 Sch., zveza bankirjev 25.000 Sch., društvo trgovcev 10.000, priorji malteškega in nemškega viteškega reda po 1000 Sch., grof Seilern 2000 Sch., klub avtomobilistov 1000 Sch., itd.

Društvo hišnih posestnikov, njihova hranilnica in zavarovalnica pa so »prosili« Dollfussa, da odstopi vsakemu od njih po eno siroto v varuštvo...

Stara pesem. V zadnjem času čitamo v »Slovenec« v splošnem ne ravno preveč bistroumne predloge za omiljenje brezposelnosti. Eni vidijo rešitev tega vprašanja v primernem zakonu, drugi v inflaciji, tretji v tem, da se ženske odslove iz službe itd. Več jih je pa predlagalo, naj se odpravijo stroji, ki jemljejo človeku zaslužek. Ta predlog ni nič manj naiven od tistega, ki ga je stavila neka Frančiška, da naj namreč bog da voditeljem pravo pamet, pa bo vse prav.

Mnenje, da so stroji (racionalizacija in tehnični napredek vobče) povzročitelji brezposelnosti in gospodarske krize sploh, nikakor ni novo. V začetku kapitalistične proizvodnje, v drugi polovici 18. stoletja, so bili napadi brezposelnih delavcev na stroje pogosti. V letih 1811.—12. je postal ludizem (po nekem Ned Ludd-u, ki je razbil stroj za nogavice) masovni pokret. V takih rušilnih akcijah se je izražalo takrat nasprotstvo med kapitalističnim in proletarskim razredom. Delavstvo pa jih je naperjalo, ne proti kapitalističnemu sistemu, niti proti kapitalistom, ampak proti nedolžnim strojem, katere je dolžilo svojega robstva in obubožanja. Ni čudno, da se je to dogajalo takrat, v začetku kapitalistične industrijske revolucije.

Zdi se, da »Slovenec« ni daleč od tega naziranja. Spomnimo se le njegovih neprikritih simpatij do Hitlerjevih in drugih fašističnih reform (Kalanova berlinska pisma, članek: »Tisti, ki vodijo novo Nemčijo«, Roosewelt itd). Ni samo enkrat pohvalil Hitlerjevega režima, ki »... je postavil meje šolanju in omejil število onih, ki smejo vsako leto k maturi in na vseučilišče. Prepovedal je ženskam dostop do nekaterih razumniških poklicov.« O Hitlerjevem režimu vemo že marsikaj. N. pr.

o požigu vse napredne literature, o izgonu malodane vseh najboljših znanstvenikov in pisateljev itd. Ali ni tisto večno povdarjanje, da je mesto ženske pri domačem ognjišču, tisto umetno povračanje v neko tehnično primitivnost — ali ni vse to bistveno docela v duhu predlogov, da je treba stroje razbiti?

A. Dren.

Zgodba o steklem polžu in jari kači v politiki (za odrasle otroke). En del našega meščanskega razreda v vseh problemih našega časa hodi — tako vsaj sam zatrjuje — v zlati sredini. Ker pa je že star in mu klecajo kolena, omahuje in sicer — kar pa ni prav nič čudno — vedno le v desno. Vsak nekoliko močnejši sunek ga spravi iz ravnotežja.

Ko so že vsi nosili meščansko demokracijo k pogrebu, pa Vam vstane — kaj bi se ga sramovali — »Slovenec« in razklada svoje zahteve po krščanski demokraciji. Prepozno! Prilika zamujena, ne vrne se nobena. Pod vtisi sklepanja konkordata s Hitlerjem se je navduševal za avtoritativno državo in koncediral celo ostrejšo disciplinacijo državljanov. Ostrejša disciplinacija državljanov v Austriji nedavna pa mu je zopet ohladila navdušenje za ta ideal in povrnil se je k prejšnjemu, h krščanski demokraciji. Gremo staviti, da v bližnjem času zopet lahko pričakujemo preokreta. In tako dalje... ad infinitum, če se ne bodo preje ljudje naveličali in sam obnemogel.

J. V.

Tuj kapital v Jugoslaviji. Od 7 najmočnejših bank so 4 popolnoma v rokah tujega kapitala. Od 36 srednjih jih je 11 v interesnem območju inozemskega kapitala. Skupna vsota tujega v naši državi investiranega kapitala znaša okoli 3 milijarde 830 milijonov Din. Od te vsote odpade na posamezne države: Francoski 800 milij. Din; angleški 700 milij.; avstrijski 500 milij.; švicarski 350 milij.; čehoslovaški 300 milij.; ameriški 300 milij.; belgijski 250 milij.; madžarski 250 milij.; italijanski 200 milij.; nemški 180 milij. Din. Nekaj je tudi švedskega in poljskega. (Po »Trg. listu« z dne 5. aprila 1934.)

Kriza pojenjuje?

Če preštudiramo razne statistike, pridemo do zaključkov, da kriza v l. 1933. ne samo, da ni pojenjavala, nasprotno, zavzema čimdalje večji razmah. Za danes pogledjmo statistiko »Zbornice za trgovino, obrt in industrijo«, ki nam pokaže stanje trgovine in obrti v Sloveniji za l. 1933. v naslednjih številkah:

V l. 1933. se je število obratov v trgovini zmanjšalo za 1350 obratov ali 11,8 %, onih v obrti za 1298 obratov ali 4 %. Napram letu 1932., ko beleži trgovina zmanjšanje »samo« za 486 obratov, pomeni številka 1350 za leto 1933., poslabšanje za 278 %. Še bolj porazne so ugotovitve te statistike za slovenske obrtnike, saj je bilo v letu 1928. še 1214 prijav več ko odjav, l. 1932. samo še 23, l. 1933. pa so odjave presegle prijave za katastrofalno število 1298.

Kultura

V založbi »Nove knjige«, Ljubljana, Idrijska ul. 13, je izšlo za »Uvodom v dialektični materializem«, ki vsebuje med drugim tudi Engelsov spis o Feuerbachu, drugo obsežnejše Engelsovo delo: »Gospoda Evgena Dühringa znanstveni prevrat«. Poleg uvoda in pisateljevih predgovorov ima knjiga tri dele: filozofijo, politično ekonomijo in socializem. Kdor si hoče pridobiti res dobro znanje o splošnih zakonih v naravi, družbi in mišljenju, kdor hoče temeljiteje poznati razliko med mehaničnim in dialektičnim materializmom, razliko med metafiziko in dialektiko, sploh spoznati temelje modernega svetovnega nazora in znanstvenega socializma, mora preštudirati to glavno Engelsovo delo. Tu so obdelana jako precizno med drugim tudi še danes zelo aktualna vprašanja o morali, pravu, tzv. večnih resnicah, dialektika, Marksova teorija vrednosti in večvrednosti, nauki utopičnih socialistov itd., vse pa v obliki polemike z metafizikom in vulgarnim ekonomom Dühringom, kakršnih tudi pri nas med meščanskimi znanstveniki ne manjka. — Kot koristen in potreben pripomoček k študiju knjige je dodan na koncu še slovar tujk in imenski register.

»Cankarjeva družba« je izdala začetkom tega leta brošuro »Naš svetovni nazor. Teorija in razvoj dialektičnega materializma.« Pripredil Sigma po Thalheimerju in drugih teoretikih socializma. Delce je pisano poljudno, lahko razumljivo. Tu je podan razvoj nazora o svetu in družbi od svojih početkov v raznih verstvih preko grškega materializma in idealizma, preko Hegla in Feuerbacha do Marxa in Engelsa. Povsod je prikazana zveza in koren različnih nazorov v proizvodjalnih in razrednih odnosih vsakokratne družbe. Ta zveza je sicer podana preveč neposredno, tako da zgleda razlaga preveč mehanična, kljub temu pa dobro služi to delce kot lahko razumljiv uvod v začetni študij dialektičnega materializma in dialektične metode. K.

»Nova mladina«, izdajatelj in urednik Ante Novak, ki se je postavila na kritično stališče do obstoječih meščanskih razmer in ideologije, je iz nepredvidenih razlogov morala prenehati z izhajanjem.

K 250letnici Georgea Berkeleyja.

Angleški škof G. Berkeley (12. marca 1684—1753) je leta 1710 napisal knjigo »Treatise on the principles of human knowledge«, to je, razpravo o spoznavni teoriji. V tem delu je postavil dosledno filozofijo, ki ima še danes celo vrsto pripadnikov. On namreč uči, da eksistira ves zunanji svet, to je naša telesa in celokupna narava, le kot ideja in predstava. Obstoj vseh stvari se kaže le v tem, da se v naših dušah javljajo kot zaznavanje. (Esse est percipi.) Ne obstoja tedaj nobena materija. Razen naše zavesti ni ničesar, vse je le nekak sen naše zavesti. Razen duhov, idej in Boga ne eksistira ničesar. Bog je nujni zunanji vzrok dejstvu, da so nam mnoge ideje skupne, tako n. pr. stol, ki ga vsi

enako zaznavamo. Te ideje, ki so vsem duhovom skupne, so »prave stvari«. Abstraktnih idej ni. Ta filozofija, ki stavlja za praprincip vsega idejo, je idealistična, in ker razlaga vse enotno iz tega edinega principa, je tudi monistična. (Nasprotna filozofija temu monističnemu idealizmu je dialektični materializem, ki je tudi monističen in pravi, vse je le narava, tudi pojavi naše zavesti so le naravni pojavi, razen materialnih pojavov ni nobenih drugih pojavov in to tudi eksperimentalno dokaže.)

Za pojasnilo navajamo, da je današnja oficijelna religija zgrajena na idealističnem dualizmu, ki uči: prvo je duh in Bog, on je ustvaril vso naravo, ki mu je podrejena. Obstoji nezdružljivo nasprotje med duhovnim in materialnim svetom. Nauk o nezdružljivih nasprotjih je pa metafizika. Religije imajo za podlago idealistični monizem ali navadno dualizem.

Na mestih, kjer Berkeley razlaga, kako je to, da so nekatere ideje v naši zavesti le kot »misli«, druge ideje pa poznamo vsi kot »materijalne stvari« pride v veliko zagato. Muči se in muči sem in tja, končno pa prizna: mi nimamo ničesar proti vulgarni uporabi pojma »materija«. Ta pojem je zelo koristen v praktičnem življenju. Toda vedno se moramo zavedati, da te materije v resnici ni, da je to le predstava naše zavesti — sicer nimamo nobenega sredstva za pobijanje sedaj tako nevarnega materialističnega ateizma! Tako Berkeley. In še danes velja skrbno prikrivan zagovor idealistov, »če ne bomo imeli idealizma, t. j. filozofije o nadmoči duha in boga nad materijo, kako se pa bomo borili proti materialistom?« — —a—

Nekaj opazk k teorijam rasistov.

V Hitlerjevi Nemčiji in po vseh fašističnih državah obešajo na veliki zvon teorijo o rasah. Po tej teoriji je bodočnost naroda le v zdravem zarodu. Če se posreči vzgojiti zdravo in plemenito raso ljudi, pa bo raj na zemlji. Dekleta se naj posvete le svojemu materinskemu poklicu in le možje naj gredo v življenjski boj. Žene naj čuvajo gnezdo, lonce in otroke, mož naj vidi v njej le manjvrednega človeka, ki njegovega poklica ne more doumeti. Nad možem pa stoji »Führer«, ki kot genialna osebnost dela zgodovino in usodo naroda. Le plemenita rasa bo premagala vse krize. Židovska rasa plemenito arijsko raso kvari, proč z njo!

Več let me je vse to zanimalo in hotela sem se sama prepričati, koliko ima ta teorija rasistov prav in koliko ne. Dovolite mi, da ponovimo ona dejstva iz biologije, ki so podlaga teh izvajanj. Vsak organizem, bodisi rastlina ali žival s človekom vred se razvija iz enostavne celice, ki jo imenujemo cigoto. Ta nastane po spoju obeh plodnih stanič ženske (jajčece) in moške (seme). Tako ima vsak individuum, v stanju ene stanice enako zastopano očetovo in materino stran. V tej staniči se nahajajo v jedru mala paličasta telesca, kromosomi imenovana, ki so dedščina staršev. Teh kromosomov je pri človeku 47 oz. 48 in njih oblika in sestavina določa celo vrsto podedovanih lastnosti,

tako da se iz te cigote razvije človek, njegov spol, konstitucija, karakteristika kosti, rast, barva itd. Vendar na to cigoto pri deljenju in razvijanju v človeka vplivajo tudi mogoči zunanji vplivi, kot prehrana, kemizem, gibanje, temperatura itd. Torej je novorojenček že produkt kombinacije kromosomov očeta in matere, torej dednih lastnosti in pa iz lastnosti, ki so nastale pod vplivom okolice pri rasti.

V življenju deluje nepretrgoma okolica na človeka bodisi v poklicu, bodisi gmotno, bodisi bolezensko ali kako drugače. Organizem reagira na te vplive tako, da jih lažje prenaša. Tako dobi delavec močne mišice, katerih njegov brat v pisarni ne dobi. Te lastnosti, ki jih je okolica ustvarila na človeku, imenujemo pridobljene lastnosti. Ali te pridobljene lastnosti v glavnem niso dedne. Otrok delavca ne bo imel silnejših mišic, kot pa otrok njegovega nemišičastega brata. Je sicer tudi možno, da se take lastnosti podedujejo, pa le slabo in samo eno generacijo, potem pa izginejo. Toda življenje ima posredno velik vpliv na dedne stanice človeka in tako na njegove potomce. Dobra ali slaba prehrana, pomanjkanje ali izobilje, bolezen, alkohol, sifilida, röntgenski žarki in še nebroj drugih vplivov deluje na kromosomno semen in jajčec. Predzgodovina staršev vpliva na organizacijo kromosomov, ki so udeleženi pri tvorbi novega bitja, nove cigote. Dejstvo je, da narava silno ščiti te plodne stanice, toda okolica za njihov razvoj ni brez posledic.

Pokazala sem na kratko problem dednih in nedednih lastnosti, sedaj pa še nekaj o življenjskem izboru in selekciji. Pri živalih je tako, da one, ki so najbolj zmožne, pri danih prilikah življenja prežive one, ki so manj zmožne. Tako, da se radi izbire umrljivosti in plodnosti ona varijanta najbolj razvije, ki je »najboljša«. Pustimo, da se le oni potomci dalje plodijo, ki najbolj uspevajo. Ideja evgenike je: tudi pri človeku dobre eksemplare pustiti, da se množijo, slabe pa ne. Manj vredne ljudi v Nemčiji in Ameriki celo sterilizirajo, da se ne morejo ploditi dalje. To bi bilo vse lepo, če bi imeli kak kriterij, katere so dobre in katere so slabe lastnosti človeka, katere naj gojimo dalje in katere naj pustimo propasti.

Da ne pozabimo, eno je še važno: delitev človeštva na rase. Danes jih razlikujejo že 36 in v eni sami familiji se po zakonih dednosti rase često menjajo, ker so pač predniki bili pripadniki najrazličnejših ras. Vprašanje, katere rase imajo dobre lastnosti, katere pa so manj vredne, ni odpravljeno z gesto, Arijei so najplemenitejši in Semiti pa daleko pod njimi. Od Arijcev so Germani prvi, nato dolgo nič, potem Romani in nato Slovani. Take trditve ne drže.

S tem biološkim uvodom sem prišla šele do bistva vprašanja, katere lastnosti so dobre in katere ne. O plemenitem človeku trde, da je državotvoren, zvest, da ima čut za familijo, da zna vladati, da je moralen, pošten, da se tudi v najslabši situaciji prerine dalje, da v boju za obstanek pusti svoje konkurente zadaj.

Dragi tovariši, to so vse lastnosti, ki z biologijo nimajo ni-

česar skupnega. Lastnosti kot dedna obremenjenost, sifilitična obremenjenost, deden alkoholizem, pohabljenost in bejavost od rojstva, to so biološke lastnosti. Tu moram z vsem poudarkom opozoriti na bistvo z mote rasistov. Oni, ki smatrajo življenje človeka le za biološki pojav, pri katerem veljajo slej ko prej zakoni biologije o podedovanju, o selektivnem izboru, o boju za obstanek, so v usodepolni zmoti. Že v prvi številki v članku »Naš študij« smo citirali, da je narava razdeljena na nekaka nadstropja. V parterju je fizikalni svet z najenostavnejšimi pojavi, ker je materija najenostavnejše zložena v atomih in molekulih. V prvem nadstropju pa imamo opravka z biološkimi pojavi, s celicami in organizmi, ki so mnogo bolj komplicirani kakor je enostavna »mrtva« narava. V biologiji veljajo seveda vsi zakoni fizike, pridejo pa zraven še novi, to so zakoni biologije, zakoni o plojevanju, o rasti, izboru in razvoju, o ekonomiji živeža in tako naprej. Ti novi zakoni so izraz nove zveze materije v zapletene sisteme kot je protoplazma, jederce celic ali pa celo milijoni celic v celoti kakega človeka. V naslednjem višjem nadstropju razvoja narave pa stanuje človek kot kulturno bitje. On ima stroje in knjige, sredstva ki jih nobena žival ne pozna, on si je razvil pojme in znanosti o sebi in svetu, da bi si življenje olajšal, on si je ustvaril gospodarstvo in kulturo. Zakonitosti človeške kulture pa niso le zgolj živalsko-biološki pojav, temveč nekaj povsem novega. Pojave človeške družbe razlagati z biološkimi pojavi, je prav tako napak, kot življenje razlagati le s fiziko navadnih molekulov. Družabni ustroj človeka ima tudi svoje nove zakonitosti. Seveda za vsakega človeka veljajo prav tako fizikalni in biološki zakoni, k tem pa pridejo še družbeni.

Zdaj pa lahko začnemo s kritiko rasistov, ki trde, usoda človeštva zavisi edinole od plemenitosti rase. Kaj pomaga brezposelniku zdravje, če pa ne dobi dela? Kako je to mogoče, da slaboumno dete bogatih staršev kljub slabi rasi bolje živi kot inteligenten nemanič? Kako je to, da v boju za obstanek zmaga enostavno oni, ki ima gospodarska sredstva, ne glede na to ali je biološko več ali manj vreden. Kako je to, da so sinovi najplemenitejših familij v sili kradli in postali nepošten, da so v vojni morili. Kako je to, da biološko neoporečen in zdrav mož v bedi izgubi čut za familijo in da gre tudi najpoštenejša žena v skrajni gospodarski stiski na ulico? Odgovor je enostaven: Zato, ker je življenje odvisno ne samo od bioloških lastnosti, temveč od gospodarske situacije v kateri se slehernik nahaja. Poštenost in državotvornost in vse te lastnosti, ki se pripisujejo arijski rasi, so le produkt družabne okolice, v kateri se ta rasa nahaja. Če bi ne bilo na pr. industrije in gospodarskega poloma, ampak če bi živeli prav ti ljudje v prazgodovinski dobi, potem bi njih lastnosti bile povsem druge, čeprav se tekem par tisoč let biološko skoro nič ne spremenijo. Če bi slučajno ne bilo premoega in železa v Evropi in če bi ne bilo družabnih odnošajev v državah, bi sigurno Arijski ne imeli nobene večje zgodovine kot pa afriški narodi. Kateri narod je boljši, je tedaj neumno vprašanje. Vsak narod, ako ima pogoje za gospodarski razvoj, se lahko razvije,

ne glede na to ali je Arijeec ali Semit. Poglejmo le Japonce, ki so še bolj tuji Arijecem kot Semiti, in prav dobro znajo graditi turbine in operirati in streljati in moliti!

Da je usoda določena ljudem že po njihovi dedni masi, ne drži. Dedna masa določa sicer karakteristiko in lastnosti, ki pa so pri večini narodov in ljudi take, da lahko samostojno razvijejo blagostanje—, če so gospodarsko pravilno razviti. Samojed se navadi na univerzi prav tako akademskih poklicev, čeprav morda ljubi bolj mrzlo klimo kot pa kak Arabec. Človek, suh ali debel, blond ali črn, je razen maloštevilnih izrodov (ki so v dobrih prilikah še manjštevilični) prav tako zmožen vseh poslov kot kak drugi. Seveda so povsod individualne razlike, ki dovoljujejo enemu to, drugemu drugo zanimanje, vendar so talenti in nagnjenja mnogo bolj lastnosti, privzgojene z vtisi okolice, kot pa prirojene.

Največja gorostasnost je pa trditi, da so oni sloji, ki so dobro situirani, biološko boljši in da so kmetje in delavci manj vredni ljudje, češ, niso se znali uveljaviti v »boju za obstanek«. Mislim, da vsakdo vidi zlobno ost v tej trditvi, češ, rojen si kot slab človek, ostani tam, ne moreš si pomagati, ker so predniki bržkone pripadali slabi rasi. Ostani ponižen kakor si rojen, le eden je genij in »Führer«, nadljudi je le malo, ki delajo zgodovino. To je veliko slepilo za mase, da izgube voljo, da bi prišle do blagostanja. Le če bi živeli vsi v enakih družabnih prilikah, bi bilo mogoče govoriti o prostem razmahu individualnih in bioloških sposobnosti.

Da žive manjvredni in nemoralni in bolni in alkoholiki in ljudje s slabimi izpričevali in vzgojo v revnih slojih, ni dokaz, da so revni sloji biološko manjvredni, temveč, da so gospodarsko brez najpotrebnejših sredstev, ki bi jim dovoljevale pokazati delo in talent in dobra izpričevala!

Prav tako je z argumentom rasistov, da se manjvredni plode hitreje kot pa polnovredni. Naj rajši rasisti podučijo ljudi, da je socialno imeti več otrok kot pa jih morejo preživeti, naj jih tega uče s prižnic, pa bodo videli, da je to le družabni, ne pa biološki pojav. Dalje, da je dejstvo, da je v krizi vedno manj bogatašev in vedno več revežev, le posledica gospodarskih zapletljajev, ne pa biološkega »dejstva«, da boljši ljudje izumirajo in manj vredni preraščajo vsevprek.

In še enkrat židovsko vprašanje. Narod razume pod židom človeka, ki se je naselil naenkrat v vasi, postavil tovarno ali trgovino ali vsaj žganjarijo in začel izkoriščati prebivalstvo, ne glede na to, ali je ta žid res Semit ali pa ne. Izkoriščevalce imajo vse rase in dobre ljudi tudi. Če pa je ravno mnogo Judov, ki so spretnejši kot drugi, je temu pač kriv stoletni izbor in preganjanje Judov. Vsi slabši so propadli in najodpornejši so ostali in dalje so najmanj vezani na tradicije okolice, tako da vse možnosti novega razvoja hitro zapazijo. Teh lastnosti se pa edinole lahko učimo, ne pa da bi poštenega človeka samo zato, ker je

Jud, preganjali. Ne rasa, temveč gospodarski egoizem je vzrok preganjanj in lastna komodnost!

Rasisti ne bodo nikoli s svojimi biološkimi recepti rešili kulturno-gospodarskih vprašanj, ker jih je mogoče le z gospodarsko-družabnimi ukrepi spremeniti! —
Katarina.

Dopisi

Zborovanje delavskih žen v Trbovljah.

Dne 13. marca 1934. so zborovale v Trbovljah delavske žene. Njihovega zborovanja se je udeležilo tudi mnogo moških proletarcev. Dnevni red je obsegal dve točki: 1. pomen strokovne organizacije; 2. socialni položaj žene. Tema točkama se je priključil še protest proti odpuščanju žen iz javnih služb.

Centrala Zveze delavskih žen in deklet je poslala kot referentko Marijo Rakovčeva, trboveljska podružnica pa je pozvala Mileno Mohoričeva. Ko je otvorila zborovanje podružnična predsednica Ivanka Strniša, je dobila besedo Rakovčeva. Imela je isti referat kakor v Ljubljani na zborovanju proti redukcijam žen in je prinesla s seboj tudi isto resolucijo.

Množica je nato enoglasno sprejela resolucijo. Ta resolucija zahteva: najširšo podporo družbe pri vzreji in vzgoji otrok, pri gospodinjstvu in nadaljnjemu lastnemu izobraževanju, odpravo kričečega protislovja zakona in prostitucije, najširšo zaščito otroka in matere, enakovrednost žene v produkcijskem procesu, za enako delo enako plačilo, pritegnitev žene v vodstvo družbe. Žene protestirajo v resoluciji najodločnejše proti zopetnim nameram TPD, da se izvedejo redukcije in zmanjšajo prejemki; končno se izjavljajo solidarne z moškimi tovariši.

Trboveljski delavec.

Jože Breskvar umrl. 14. februarja 1934 je utonil v Savi pri Stožicah nad Ljubljano 72 letni čevljarški mojster Jože Breskvar. Dasi resničen mojster v svoji stroki, delaven in soliden, vendar ni utekel usodi proletarca — bedi, ki ga je pognala na stara leta v smrt. V mlajših letih se je mnogo udejstvoval v levem krilu socialističnega gibanja. Prepotoval je vse važnejše kraje Avstrije, Nemčije in Švice, najdalje se je zadržal na Predarlskem, Solnograškem in v Tirolah.

V Ljubljani je bil med početniki revije »Naši Zapiski«, za katero je mnogo žrtvoval. Bister, skromen in nesebičen ni nikdar silil v ospredje. Breskvar spada med najboljše borec tipa Brozoviča, Grabloviča, Železnikarja, Drofenika, Kordeliča in drugih. Pokojnik je spremljal naš pokret z največjo simpatijo, bil je od vsega začetka tudi naročnik našega lista. Naj mu bodo te vrstice v skromen spomin.

Razno

Leningrajska Akademija znanosti je izdala srbske narodne pesmi v veliki ilustrirani knjigi z naslovom »Srbski epos«.

V Italiji je v dobi fašističnega režima in stanovske ureditve zadnjih deset let nazadovalo število prebivalstva za 150.000. Tako poročajo italijanski listi sami.

Poživljenje protifašistične akcije v Italiji. V zadnjem času so na dnevnem redu veliki procesi proti nasprotnikom fašizma v Milanu, Genovi in Emiliji. Kljub 12 letni vladi fašizma je Italija še vedno razdvojena in v hudi krizi.

V več dunajskih okrajih so izbruhnile 4. aprila demonstracije proti Dollfussovemu režimu.

V Ameriki se zopet pojavljajo glasovi o potrebi inflacije.

Nemški proračun za oborožitev v zraku je narasel na 10 milijonov funtov.

Med Nemčijo in Vatikanom se vrše pogajanja za nov konkordat. Nemška vlada stremi za tem, da uvrsti organizirano katoliško mladino v svoje bojne hitlerjevske organizacije. Vatikan stavlja pogoj, da ne smejo te organizacije ovirati in odvracati mladine od verskih dolžnosti ob nedeljah dopoldne.

Celo po nemških uradnih poročilih, o katerih je znano, da so prikrojena po zahtevah narodno-socialistične propagande, se je povečalo v zadnjem času število brezposelnih v Hitlerjevi Nemčiji na štiri milijone. Upoštevajoč nezanesljivost fašistične statistike, lahko računamo, da presega število brezposelnih v Hitlerjevi Nemčiji že 8 milijonov.

Japonski dumping bo nekoliko oslavljen. Cene sirovinam so na svetovnem trgu poskočile in bo to znatno vplivalo na japonsko izvozno politiko. Nekaterе države so določile, koliko sme Japonska uvažati, kar ne bo brez posledic.

Na pobudo francoskega pisatelja Romana Rolanda so v Parizu osnovali svobodno nemško knjižnico. Na prvi poziv pripravljalnega odbora je bilo poslanih 20.000 knjig. Knjižnica bo imela več oddelkov: fašistični, antifašistični in oddelek za literaturo, ki se nanaša na izpremembo režima v Nemčiji.

V Amsterdamu se je nedavno vršil kongres pristašev Trockega, ki so ustanovili 4. internacionalo.

Umrl je predsednik Orientalškega instituta v Leningradu učenjak prof. Oldenburg. Bil je star 71 let.

Stavbna delavnost v Franciji stalno pada. Po uradnem indeksu je padala takole: Leta 1930: 137, l. 1931: 125, l. 1932: 92, l. 1933: 91. V oktobru je padla vsekakor na 8.

»Arbeiter-Zeitung«, glasilo avstrijskih socialdemokratov, je pričela izhajati v Brnu (ČSR). List dolži avstrijske železničarje poloma

revolucije. Ista poziva avstrijsko delavstvo, da naj ne goji prevelike mržnje proti Dollfussu, češ, da on ni tako velik sovražnik delavskega razreda kakor Hitler.

Vladni komisar Schmitz pri dunajski upravi je odredil, da se ukinejo brezplačna učila otrokom.

TOLMAČ TUJIH IZRAZOV V TEJ ŠTEVILKI.

Argumentacija — izvajanje, dokazovanje.

Antisemit — nasprotnik židov.

Ad infinitum — v neskončnost.

Degenerirati — izpriditi se, pokvariti se.

Extravaganten — prenapet, čuden.

Frakcija — posebna skupina v kaki stranki.

Homeopatija — način zdravljenja, ki obstoji v tem, da skušajo najprej spoznati zunanje znake kake bolezni, nato se pa boriti le proti tem znakom, da izginejo, neoziraje se na to, kakšni so pravi vzroki bolezni.

Hackenkreutzlerji — člani Hitlerjevih organizacij, ki imajo znak kljukastega križa.

Indiskutabel — nesporen.

Iniciativa — pobuda, podjetnost.

Pretenzija — brezobzirna zahteva tekmecev za kak vpliven in donosen, družben položaj ali mesto.

Preventiven — v naprej preprečujoč, — zabranjujoč.

Racionalizacija — znanstvena organizacija proizvodnje, dela, tako da se pri čim manjši porabi dela in materiala, doseže čim večji uspeh.

Referendum — vseobče ljudsko glasovanje o kakem posebnem zakonskem predlogu vlade.

Spekulacija — čisto razmišljanje o čem, neoziraje se na izkustvo; ali tudi drzen in riskanten posel.

Tribuna — govorniški oder.

voj pojmovanja umetnosti. Delo je pisano neobičajno jasno, logično in poučno. Dobi se v upravi »Književnika« Zagreb, Preradovićeve ulice 8/IV. za naprej poslan denar, t. j. Din 12.—

Naučna Biblioteka v Zagrebu je izdala v zadnjem času sledeče nove knjige:

1. **Karl Marx:** Beda filozofije.
2. **F. Engels:** Kmetijski boji.
3. **A. Thalheimer:** Uvod v dialektični materializem.

Vsaka od teh treh knjig stane vezana Din 45.—, broširana pa Din 35.— in se naroča pri založbi: Naučna Biblioteka, Zagreb, Klaićeva ul. 42.

Za mesec maj napoveduje »Književnik« lastno izdanje Pokrovskega monumentalnega dela: **Zgodovina Rusije od davnih časov do danes.**

Vsakdo, ki prečita to ogromno delo, 700 strani, ostane prevzet od množice dejstev iz prošlosti. To je edina knjiga v svetovni literaturi, v kateri je vsa zgodovina nekega naroda prikazana z zgodovinsko-materialističnega stališča. — Delo je doživelo že mnoge izdaje v nestetih izvodih. — Prevedeno je že skoraj na vse kulturne jezike.

Knjiga bo stala za tiste, ki pošljejo denar do 1. maja, Din 150.— za v fino platno vezan izvod.

Iz uredništva

V pojasnilo. V zadnji številki našega lista je izšel nepodpisan članek »Propadanje malega kmetijskega gospodarstva«. Članek ni pisan od nikogar iz najožjega kroga sodelavcev pri uredništvu. Članek gleda na kmečko vprašanje mehanično, enostransko in nedialektično. Iz raznih razlogov in posebej v želji, da se o kmečkem vprašanju več razpravlja, je članek nekoliko okrnjen izšel, vkljub netočnemu gledanju na to vprašanje. Pozivamo sodelavce, da kaj prispevajo k kmečkemu vprašanju.

Založništva prosimo, da nam pošiljajo recenzijske izvode svojih knjig. Vsako dobro knjigo bomo na tem mestu ocenili in jo priporočili našim čitateljem.

Sotrudnike, dopisnike, kakor tudi naročnike in čitatelje vabimo, da kaj prispevajo za objavljenje v našem listu, zlasti o važnejših dogodkih v njih okraju, ki se tičejo ročnega ali duševnega, mestnega ali kmečkega delavstva, kakor tudi malega in srednjega kmeta. Zadoščajo tudi kratki podatki, ki pa naj bodo točni in dokazljivi.

Iz uprave

Mnogim smo poslali prvo številko na ogled. Tistim, ki nam je niso vrnili, pošiljamo tudi to, dvojno številko, ker trdno upamo, da bodo postali naši naročniki, čeprav morda niso nakazali niti del naročnine. Za naprej pa velja:

Kdor nam do 10. maja ne pošlje vsaj polovico letne naročnine, ne bo dobil pete številke. (To svededa ne velja za tiste, ki prejemajo list pri poverjeniku in plačujejo vsako številko sproti.)

Število naročnikov »Mladega plamena« se v zadnjem času tako razveseljivo dviga, da je njegov obstoj skoraj zagotovljen. Toda mi nočemo ostati pri tem. List hočemo povečati, hočemo, da bi izhajal dvakrat na mesec. K temu nam morate pomagati vi, tovariši naročniki! Kako?

Plačujte redno naročnino, nabirajte novih plačujočih naročnikov, zbirajte za tiskovni fond.

Ravno to, da se število plačujočih naročnikov »Mladega plamena« stalno večja, nas vzpodbuja, da **brezpogojno obračunamo s tisto zastojkarsko, nezavedno in neaktivno vrsto naročnikov, ki so »Mlademu plamenu«** le za cokljo. Zakaj taki le ovirajo razvoj lista.

Vezen lanski letnik »Mladega plamena« nam je pošel. Dali smo novo partijo v vezavo. Ker pa imamo le še prav malo popolnih letnikov (prva štev. nam je skoro popolnoma pošla), bomo mogli postreči z lepo vezano knjigo le tistim, ki bodo z naročilom pohiteli. Cena je Din 34.— s poštnino vred.

Komur manjka od lanskega letnika katèrakoli številka (razen prve), naj nam sporoči! Poslali mu jo bomo zastojnj, dokler jih bo še kaj.

V tiskovni sklad »Mlad. plamena« so darovali: dr. A. U. Din 20.—, dr. J. T. Din 6.—, tov.: M., S. in O. po Din 4.— = Din 12.—, tov. Šte. Din 70.—, tov. K. A. Din 10.—, tov.: S. in O. po Din 3.— je Din 6.—. Od zadnjič Din 11.—. Skupaj Din 135.—.

Posnemajtel Naš list je še vedno v velikih denarnih težavah.

Uprava »Mladega plamena« ima v zalogi še nekaj izvodov knjižice »Borci«, ki jo je izdal akademski klub »Borba« ob svoji desetletnici. Oceno knjižice smo objavili že v 12. številki preteklega letnika. Omenimo naj, da sta prav pohvalno omenila knjižico »Književnost« in »Ljubljanski zvon«. Knjižica ima sledečo vsebino: Mladina v borbi, kjer pisec riše razmere v akademskih vrstah. Potem je članek *Quadragesimo anno*. To je pri nas edini res kritični spis o tej »socialni« papeževi okrožnici. V zadnjem članku *Fašizem — imperializem* pa so orisane mednarodne politične in gospodarske razmere in je predstavljen fašizem (vsake vrste) kot orodje kapitalizma za njegove imperialistične namene.

Knjižica je res zdrav in močan pojav v naši književnosti. Naroča se pri vseh ljubljanskih knjigarnah, pa tudi pri naši upravi. Pošljite le po naši položnici št. 11595 Din 10 in boste prejeli knjižico v nekaj dneh. Na srednjem delu položnice, ob gornjem robu ali pa na hrbtu napišite besedo »Borci«, da bomo vedeli, da znesek ni nakazan za »Mladi plamen«, ampak za knjižico »Borci«.

Zaradi neprepredljivih ovir mora nadaljevanje in konec članka »V slogi je moč« (Jack London) izostati.